

Keskustelua – Diskussion

Olika arbetssätt hos geografilärare i mångkulturella klassrum

Skolan har blivit mer mångfaldig och flerspråkig under de senaste decennierna. Även geografilärare möter allt oftare elever med invandrabakgrund i sitt klassrum. Därför ökar också utmaningarna med det inhemska undervisningsspråket, finskan eller svenskan. Jag har skrivit om detta tema på finska (se Muukkonen 2017, 2018), men vill reflektera kring mina iakttagelser även på svenska, eftersom samma utmaningar berör de svenskspråkiga skolorna i landet. I det här inlägget ska jag diskutera två viktiga frågor kring mångfald i skolan. Den första handlar om svårigheten att använda geografiska begrepp både på finska och på svenska. Den andra fokuserar på hur elever med invandrabakgrund kan påverka innehållet i geografiklassrummet. Båda frågorna kan vara känsliga och till och med obekväma för lärare, men desto viktigare är det att uppmärksamma dem. Bemöter man kulturell mångfald och flerspråkighet på ett fruktbart sätt kan elevernas erfarenheter och identiteter ge mervärde till geografiundervisningen. Samtidigt kan geografiläraren få stöd för sitt arbete att beakta olika kulturella bakgrunder och världsbilder.

Varför är undervisningen i geografi viktig? Jag uppfattar geografi som ett läroämne som är centralt för att skolan ska kunna hjälpa elever med invandrabakgrund att bli medlemmar av det finska samhället. Geografiämnet behandlar globala teman, immigration och olika kulturer i världen samtidigt som det är kopplat till elevernas näromgivning och närmiljö. Med andra ord kontextualiserar geografiundervisningen elevernas vardagliga sociala omgivning och påverkar deras anpassning till det dagliga livet. Denna synvinkel präglar hela min text.

Språkliga utmaningar

När barn och ungdomar med invandrabakgrund kommer till Finland deltar de först i förberedande undervisning i ett halvt år för att lära sig det nya språket. Först efter det börjar de nyanlända i en vanlig skola. Eleverna har mycket varierande färdigheter i de inhemska språken. Elever som har varit länge i Finland är mer kunniga i det nya språ-

ket. Språkkunskaperna är viktiga, eftersom elever med lägre kunskap i undervisningsspråket brukar ha lägre betyg i skolan (Elmeroth 2018: 97–98).

Det som är speciellt svårt för elever med en låg kunskapsnivå i språket är geografiska begrepp och uttryck, konstaterar finländska geografilärare (Muukkonen 2018: 309–310). Vardagsspråket, som elever med invandrabakgrund möjligen kan, skiljer sig från det exakta och svåra kunskapspråket i skolan. Men vad kan en lärare göra? Enligt geografilärarna repeterar de ofta svåra begrepp på lektionerna (Muukkonen 2017). Lärarna har också berättat att de använder visuellt stöd i undervisningen, till exempel olika bilder, diagram, tankekartor, grafiska presentationer och naturligtvis geografiska kartor. Man har sett att om en elev producerar egna teckningar eller visuellt material, får hen en bättre förståelse av temat (Ryoo & Bedell 2019).

Pedagogiska teorier visar att man bör låta elever med invandrabakgrund använda även sitt starkare språk i klassrummet (Elmeroth 2017: 122). I min forskning (Muukkonen 2018: 314–315) har jag upptäckt att finländska geografilärare gör exakt på det här sättet. Till exempel tillåter geografilärare eleverna att använda ordlistor, ordböcker och även Google Translate -applikationen på sina mobiltelefoner för att få stöd av sitt modersmål. Min forskning visar också att finländska geografilärare i prov och tentor ofta låter elever med invandrabakgrund använda ordböcker, rita sina svar eller skriva på engelska. Ibland erbjuds möjligheten att göra en muntlig examen om eleven har för stora utmaningar med att skriva på finska eller svenska. Arbetssätten följer de rekommendationer som professor emerita Elisabeth Elmeroth vid Linnéuniversitetet (2017: 90–91) förespråkar. Hon har skrivit att andraspråks-eleverna bör ges en rättvis bedömning av sina kunskaper om de kan använda alternativa sätt att bevisa sina kunskaper.

Känsliga ämnen

Språkfrågan är inte den enda utmaningen som geografilärare har i ett mångfaldigt klassrum. I mina

studier (Muukkonen 2017, 2018) har jag inte bara diskuterat andraspråkselever utan även undersökt *kulturell mångfald* i klassrummet på ett bredare plan. I vissa skolor i huvudstadsregionen kan upp till en tredjedel av eleverna ha invandrarbakgrund. Antalet elever med invandrarbakgrund är nu nästan tio gånger så stor som ett kvartssekel tidigare. Därför anser jag att vi pratar om viktiga saker här.

Termen *elever med invandrarbakgrund*, som jag har använt i min forskning, kan innehålla alla varianter av kulturell mångfald som finns i skolan nuförtiden. En följd av ökad diversitet är att geografi som skolämne kan innefatta känsliga ämnen för vissa elever (på grund av deras egna eller familjens erfarenheter), till exempel krig och konflikter (Muukkonen 2018: 21). Krig och konflikter är exempel på sådana ämnen. Det kan även finnas stora religiösa och kulturella skillnader eller rasistiska attityder i klassrummet.

Min forskning visar att finländska geografilärare inte undviker känsliga teman (Muukkonen 2018: 20). Lärarna har sagt att de kanske har gjort så i ett tidigt skede av karriären, men inte längre. Istället behandlar geografilärare känsliga frågor försiktigt och väljer sina ord noggrant, och de tenderar att vara korrekta och objektiva. Geografilärarna använder också mångsidiga och möjligast neutrala informationskällor. En geografilärare bör komma ihåg att det finns flera olika sanningar om världshändelser och historia. Avslutningsvis kan man säga att en geografilärare måste känna sina elever – deras personligheter och bakgrund – så att lärarna kan anpassa sin undervisning på ett lämpligt sätt.

Mervärde för geografiundervisningen

Mångfald kan även vara en möjlighet i geografiklassen. I en kulturellt mångfaldig klass kan man utbyta mångsidiga erfarenheter och kunskaper från olika delar i världen. I geografiämnet lär man sig om många olika teman i kulturgeografi, regionalgeografi och naturgeografi som kan fördjupas genom elevernas egna erfarenheter. Enligt min uppfattning berättar äldre elever om sina erfarenheter öppnare än yngre elever. Eleverna kan till exempel delta i en diskussion i klassrummet och dela med sig av sina åsikter och verkliga erfarenheter med de andra eleverna, eller visa andra bekanta platser från nätkarttjänster (t.ex GoogleMaps).

Men inte alla elever vill dela sina upplevelser med resten av klassen (Muukkonen 2018). För det första kan deras vägran och tystnad bero på en rädsla för stigmatisering inför resten av klassen. För det andra kan eleven uppleva att temat känns traumatiskt på grund av hårda erfarenheter de själv haft. För det

tredje kan eleven vara osäker i sin kulturella identitet. Och för det fjärde kan elevens språkfärdigheter vara på en för låg nivå. Finländska geografilärare har sagt att stämningen i klassen starkt påverkar hur eleverna känner för att dela sina erfarenheter med resten av klassen. I mina studier har alla intervjuade lärare berättat att elevernas egna upplevelser är ett viktigt tillägg i geografiklassrummet. En del av lärarna lockar eleverna att dela med sig av sina erfarenheter, medan andra lärare inte vill utsätta sina elever för det.

Sammanfattning

Geografi som skolämne innebär många språkligt svåra begrepp och uttryck som eleverna med en låg språknivå har svårt att lära sig. Mer erfarna geografilärare är dock skickliga på att anpassa sin undervisning till elever med invandrarbakgrund. Enligt mina forskningsresultat (Muukkonen 2017) använder lärare flera olika metoder, så som repetition, visuellt stöd och ordlistor. Problemet är att nyutbildade geografilärare ofta saknar kunskaper om sådana metoder. De vet inte heller på vilket sätt man bör undervisa om man undervisar om kulturellt känsliga ämnen. Om vissa teman är känsliga för en del av eleverna på grund av deras egna svåra erfarenheter eller kulturella perspektiv bör lärare inte undvika sådana teman i sin undervisning. Man bör tvärtom undervisa försiktigt och man skulle kunna använda erfarenheter av eleverna med invandrarbakgrund som ett värdefullt tillägg i geografiklassrummet.

Min forskning visar att geografilärare måste vara förberedda på och ha kunskap att möta en mångfaldig klass. Idag räcker det inte att en lärare bara kan undervisa, som var fallet flera decennier tidigare. Jag vill betona att nyutbildade geografilärare behöver kunna anpassa sig i den mångfaldiga miljön, och samtidigt dra nytta av den. I ämneslärarutbildningen finns ännu mycket att göra för att garantera att de nya lärarna har kompetens att kunna beakta språklig och kulturell mångfald. I framtiden är det viktigt att varje ny lärare har förståelse för kulturella skillnader och interkulturell medvetenhet (Lorentz 2018: 169–189).

LITTERATUR

- Elmeroth, E. (2017) *Möte med andraspråkselever*. Studentlitteratur, Lund.
- Elmeroth, E. (2018) *Etnisk maktordning i skola och samhälle*. 2. uppl. Studentlitteratur, Lund.

- Lorentz, H. (2018) *Interkulturell pedagogisk kompetens: integration i dagens skola*. 2. uppl. Studentlitteratur, Lund.
- Muukkonen, P. (2017) Maantieteen oppituntien sisällöt ja niiden käsittely kulttuurisesti moninaisessa luokassa: opettajien kokemuksia mahdollisuuksista ja haasteista. *Terra* 129(1) 17–27.
- Muukkonen, P. (2018) Maantieteen opettajien opetuskäytännöt kielellisesti moninaisessa luokassa. I Rinne, R., Haltia, N., Lempinen, S. & Kaunisto, T. (red.) *Eriarvoistuva maailma – tasa-arvoistava koulu?* Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences 78, 297–328.
- Ryoo, K. & Bedell, K. (2019) Supporting linguistically diverse students' science learning with dynamic visualizations through discourse-rich practices. *Journal of Research in Science Teaching* 2019(56) 270–301. <https://doi.org/10.1002/tea.21519>

PETTERI MUUKKONEN

*Avdelningen för geovetenskaper och geografi,
Helsingfors universitet*